

אמר רב יוסף: תלה — חייב הטאת, שעשיית אהל היא תולדה של מלאכת בונה.

אמר ליה אביי: אלא מעתה, תלא כוזא בסיכתא [תלה כלי קטן על יתד] ונהיה הכלי כאהל, האם הכי נמי דמיהייב חטאת? והלוא מעולם לא שמענו שיהיה בכך איסור, (9) מפני שכל איסור עשיית אהל עראי הוא מדרבנן, ורבנן לא אסרו לתלות כלים על יתד!

קלח-א אלא אמר אביי: מדרבנן היא, תליית

המשמרת אין בה איסור שבות דעשיית אהל עראי, אבל היא אסורה מדרבנן משום "עובדין דחול"⁽¹⁰⁾, שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול שתולה משמרת כדי לשמר בקביעות הרבה ביחד⁽¹¹⁾.

מנקיט [מלקט היה] אביי ומונה את הומרי מתניתא [קבוצות דיני הברייתות] לפי סדר חיובם ופטורם והיתרם, ותני הכי:

א. הגוד [עור תפור ויש לו רצועות שבהם הוא נתלה על יתדות, ועוברי דרכים נותנים

איסור אהל!

וכתב הרמב"ן, שיש לדחוק, שהסוגיא היא בשיטת רב יוסף, האוסר את המשמרת משום אהל.

דעת הרמב"ן והרשב"א, שגם לאביי האיסור הוא משום אהל ארעי ומה שאמר אביי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, הוא רק כלפי רב יוסף שאמר שחייב חטאת, על כן אמר אביי שאין כאן אלא איסור שבות משום עובדין דחול. לדעת האוסרים משום אהל כתב החזון איש [סימן נ"ב אות ג] שיש כמה סיבות להקל בכוזא. ונביא שנים מהם:

א. אין בכוזא מחיצות, ולפי דברי התוספות אין איסור בעשית אהל, אלא כשמעמיד מחיצות לפני שעושה את הגג. [עיין בהערה 15].

ב. אין משתמשים באויר שתחת הכוזא, ולדעת הרשב"א איסור אהל הוא דוקא כשצריך לאויר שתחתיו. [עיין בהערה 76].

כתב המגן אברהם [שט"ו ס"ק י"א] שלדעת הרמב"ם אסור לתלות משמרת אף כשאין תחתיה כלי ואין לה מחיצות, שהרי טעם האיסור אינו משום אהל. המשנה ברורה פסק שלא כהמגן אברהם. [שם ס"ק ל"ו, ועיין בשה"צ אות מ"א].

11. הרמב"ן והרשב"א התקשו בפירוש רש"י,

ומיישב החתם סופר, שרבי אליעזר שמותי הוא וסובר כבית שמאי שלא אומרים "מתוך"

9. מתוספות [ד"ה אלא] עולה שביאור קושייתו של אביי הוא, שאם כרב יוסף שתלה חייב מדאורייתא ומביא חטאת, אין מקום לחלק בין תלית משמרת לתלית כוזא שכן ההבדל ביניהם אינו גדול ומזה שתלית כוזא מותרת מוכיח אביי שגם תליית משמרת אסורה רק מדרבנן ובדרבנן אפשר לחלק גם חילוק קל כזה.

נחלקו הראשונים אם לפי מסקנת אביי, איסור המשמרת הוא משום אהל, או משום עובדין דחול.

10. רש"י לקמן [קל"ט ב' ד"ה מערים] כתב במפורש שאין תליית המשמרת אסורה משום אהל, אלא משום עובדין דחול

גם הרמב"ם [פכ"א מהלכות שבת הי"ז] כתב: "אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבוא לשמר" משמע שאסר משום עובדין דחול ולא משום אהל

הרמב"ן הקשה לפי זה, מה הקשתה הגמרא לעיל, על רבי אליעזר המתיר לתלות את המשמרת ביום טוב, ממה שהוא אוסר אפילו תוספת אהל, והלוא אין בתליית המשמרת משום

להוריד אותה אחרי השימוש במטה, ולכן היא אהל עראי.

וכסא גלין [כסא של מקום הנקרא גלין, והוא מתפרק ומרכיבים חלקיו כשרוצים להשתמש בו], ויש בהרכבתו חשש שמא יתקע את החלקים בחוזק⁽¹⁵⁾ ויתחייב חטאת משום

בו יין, ומותחים ותולים אותו על יתדות כדי שהרוח תעבור מתחת ליין ותצנן אותו], והוא אהל עראי⁽¹²⁾.

והמשמרת ששינונו במשנתנו⁽¹³⁾.

כילה שהיא כמין אהל פרוס על גבי המטה מלמעלה וארבע צדדי המטה⁽¹⁴⁾, ורגילים

28 עיקרי הדברים.

15. כך פירש רש"י.

התוספות [ד"ה כסא גלין] שואלים על פירושו של רש"י, הרי כל הסוגיא עוסקת באיסור אהל. [ועיין בהערה 13].

התוספות חולקים על רש"י ואומרים שכסא גלין הוא דומה למיטה העשויה מעמודים שעליהם פורסים עור ומצאנו בגמרא ביצה לג א שרב יהודה אוסר להעמיד מיטה כזו, כאשר שם את העמודים ועליהם פורס את העור, משום איסור אהל.

כתב המצפה איתן, שרש"י הולך לשיטתו במסכת ביצה שאין ההלכה כרב יהודה, כי רב יהודה פוסק כרבי יהודה שדבר שאינו מתכוין אסור, ומאחר וההלכה היא כרבי שמעון, המתיר בדבר שאינו מתכוין, אין איסור להעמיד את המטה, כיון שאינו מתכוין לעשות אהל. ולכן פירש רש"י שאסור משום שמא יתקע. [ועיין שם בתור"ה מלמטה].

עוד כתבו התוספות [ד"ה כסא טרסקל] בשם רבינו תם שלא נאסרה המטה וכל כיוצא בה, אלא כשיש לה מחיצות שלמות המגיעות עד לארץ, אבל אם עומדת על רגלים בלבד אינה אסורה.

כתבו התוספות בפרק כירה [לעיל לו ב ד"ה וב"ה] בשם ר"י, שבדבר שאינו דומה כל כך לאהל לא נאסר לעשותו בשבת, אלא כאשר עושה את המחיצות, אבל אם היו שם מחיצות לפני כן — אין איסור, שאם לא כן יהיה אסור

אם כל האיסור הוא משום עובדין דחול שנראה כהולך לשמר, מדוע אסור לתלות משמרת ביום טוב, והלוא ביום טוב מותר לשמר! ולכן הוסיפו בדברי רש"י, שנראה שמכין את המשמרת כדי לשמר בקביעות אף שלא לצורך יום טוב.

12. עיין בהערה 15 מה שהבאנו בשם הרשב"א.

13. הרשב"א הקשה על רש"י, המפרש שאיסור המשמרת הוא משום עובדין דחול ולא משום אהל, ממה שאביי כולל את המשמרת ביחד עם הדברים האסורים משום אהל.

וכתב הרשב"א, ליישב את רש"י, שלא כל הדברים שמנה אביי אסורים מאותו טעם, אלא שכל הדברים האלה הם כלים שגזרו חכמים שלא לנטותם. ואף כסא גלין לא נאסר לפי רש"י משום אהל.

14. לדעת רש"י, הכילה האסורה, היא כילה שיש בגגה טפח.

וכתב הר"ן, שלדעת הרי"ף והרמב"ם, כילה שיש בגגה טפח אסורה מדאורייתא, ולכן צריך לפרש לפי דעתם שהכילה האסורה רק מדרבנן, היא כילה שאין בגגה טפח. וכן כתב הגר"א בהגהותיו, שכילה זו אין בגגה טפח לדעת הרי"ף.

אמנם הביאור הלכה [סימן שט"ו ס"ח ד"ה שאין בגגן] אומר, ששיטת הרי"ף שיש בכילה חיוב חטאת היא מפירוש רבינו חננאל, ועתה זכינו לראות את פירושו, והוא מפרש כאן שמדובר בכילה שיש בגגה טפח. ועיין בהערה

מכה בפטיש⁽¹⁶⁾.

כל אלה לא יעשה, ואם עשה — פטור אבל אסור.

ב. אחלי קבע — לא יעשה, ואם עשה — חייב חטאת⁽¹⁷⁾.

ג. אבל מטה מתקפלת שכל חלקיה מחוברים, וכשרוצים לשכב עליה אין צריך

אלא לסדר את הרגלים שהמטה עומדת עליהם.

וכסא טרסקל שהוא כסא מתקפל.

ואסלא שהיא כמו כסא מתקפל, ויש בה נקב ומשמשת לבית הכסא.

כל אלה מותר לנטותם לכתחילה⁽¹⁸⁾.

להחזיר קדרה על גבי כירה, בכל אופן, משום איסור אהל.

הרשב"א הקשה על שיטת התוספות, מדין הגוד שהוא אהל בלי מחיצות ואסור.

הגר"א [או"ח סימן תק"ב ס"א] מחזק את שיטת התוספות, שאילו היה איסור בעשיית גג בלא מחיצות לא היה מועיל מה שמשנה ומניח את הגג לפני המחיצות.

ועיין ביאור הלכה שט"ו ס"ג ד"ה מטות שלנו.

כתב הרא"ש, [פ"ד דביצה סימן י"א] שכאשר מתכוין לעשיית אהל לצל — אסור אף בלא מחיצות, [ועיין מג"א סימן שט"ו ס"ק ז' ומשנ"ב שם ס"ק כ].

16. עיין רש"י מז א ד"ה חייב חטאת. ועיין בהערה 52.

17. כתב הרמב"ם: "העושה אהל קבוע הרי זה תולדת בונה וחייב" [פ"י מהלכות שבת הי"ג].

כתב הפני יהושע, [סוכה ט"ז, בתוד"ה פרסון] שעיקר החילוק בין בנין לאהל הוא, שבנין הוא קבוע ומתקיים ימים רבים, ואילו אהל קבע הוא עראי יחסית לבנין, ובכל זאת חייבים על אהל משום תולדת בונה, כי דרך האהל בכך.

הביאור הלכה [שט"ו ס"א, ד"ה ואין מחיצה] מבאר את החילוק, שבנין הוא מאבנים

ומדברים שדרך לבנות בהם, ואילו אהל נעשה מדברים רכים שאינם ראויים לבנין, ולפיכך אסור להעמיד מחיצה מאבנים, גם באופן של ארעי ואף שמדין אהל אין בזה איסור, מפני שלא אסרו חכמים לעשות מחיצת עראי, יש בזה איסור משום בנין, כי בנין עראי אסור מדרבנן, ובבנין אין הבדל בין מחיצה לגג.

לא נתבאר בגמרא ובראשונים, מהו שיעור הזמן שבדעתו להשאיר את האהל, הנותן לו שם אהל קבע.

הפרי מגדים [או"ח תרכ"ו ס"ק ח' בא"א] מסתפק, אם הנחת סכך על הסוכה בשבת ויום טוב היא איסור דאורייתא, או שהוא איסור מדרבנן כדין אהל עראי. ואז יהיה מותר לומר לעכו"ם לעשות זאת, משום שהוא צורך מצוה.

לדעת הביכורי יעקב [שם ס"ק י"א] בודאי שסוכה היא אהל עראי, ואין בסיכוך איסור דאורייתא.

ועיין בהערה 28 שיש דעות שאין קבע ועראי תלוי בזמן.

18. המגן אברהם למד מכאן שמותר להעמיד את החופה ולסלקה בשבת, כיון שהאהל מחובר לעמודים [או"ח שט"ו ס"ק ת].

הנודע ביהודה, [תנינא או"ח סימן ל' ד"ה ועוד קשה] מבאר בכונתו שהיתר זה לא אמור אלא בדברים שבעיקרם אינם אהלים, ועל כן סובר המגן אברהם, שכיון שהחופה לא נעשית

שנינו במשנה: ואין נותנין לתלויה בשבת.

איבעיא להו: אם עבר ושימר, מאי דינו?

אמר רב כהנא: שימר — חייב הטאת.

מתקיף לה רב ששת: מי איכא מידי [האם מצינו כדבר הזה] שנחלקו בצורה כה קיצונית, דרבנן מחייבי הטאת, ורבי אליעזר שרי לכתחילה⁽¹⁹⁾?

מתקיף לה רב יוסף: אלמה לא?

הרי מצינו בדין היוצאת לרשות הרבים בשבת בעיר של זהב [צורת עיר העשויה מזהב], דרבי מאיר מחייב הטאת, ואילו רבי אליעזר שרי לכתחילה.

ומפרשינן: מאי היא?

דתניא: לא תצא אשה בעיר של זהב, כי הוא כבד ולא בא אלא להראות עושר⁽²⁰⁾ ואיננו

תכשיט אלא משוי, ואם יצאה — חייבת הטאת, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: לא תצא אף שזה תכשיט, מפני שיש חשש שמא תוריד אותו כדי להראותו ותטלטל אותו ארבע אמות, ואם יצאה — פטורה.

רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה, כי רק אשה חשובה רגילה לצאת בעיר של זהב, ואשה חשובה לא מורידה את התכשיט כדי להראותו.

אמר ליה אביו: מי סברת, רבי אליעזר אדרבי מאיר קאי לחלוק, דאמר: חייבת הטאת?

רבי אליעזר: אדרבנן קאי, דאמרי: פטור אבל אסור. ואמר להו איהו: מותר לכתחילה⁽²¹⁾.

אף על פי שלא מצאנו מקום שיש מחלוקת

בשביל להגן מפני החמה או הגשמים אלא לכבוד, איננה נחשבת לאהל גמור, אבל לפתוח מטריה בשבת אסור, אף על פי שהאהל מחובר למעמידים שלו.

והחזון איש [סימן נ"ב אות ו] כתב, שהואיל ועל יסוד דין כסא טרסקל, מתירים הפוסקים לכסות את הסוכה בכסוי המחובר בצירים בזמן הגשמים, לכן, אף שהנודע ביהודה חילק בין דין זה לדין המטריה אין דבריו מתיישבים. ואין לאסור פתיחת מטריה מדין אהל.

ועיין עוד בענין פתיחת מטריה בהערות 28

1 — 42.

19. הקשה הרשב"א, והלוא בפרק אלו קשרים נחלקו רבנן ורבי יהודה בדין עשיית עניבה, לרבנן היא מותרת לכתחילה, ולרבי יהודה היא

אסורה מדאורייתא?

ותירץ הרשב"א, שאין לתמוה על כך שהרבים מתירים והיחיד מחייב חטאת, אלא על כך שהרבים מחייבים חטאת והיחיד מתיר.

נראה מהרשב"א, שאין קושי בעצם הדבר שיש ב' דעות רחוקות זו מזו, אלא שדבר שהרבים אוסרים מדאורייתא יש לו ליחיד לאוסרו מדרבנן, כי זה שרוב החכמים אוסרים אותו, מראה שהדבר דומה מאד לאיסור דאורייתא.

20. כך פירש התוספות רא"ש לעיל נ"ט ב'.

21. תוספות [ד"ה מין] אומרים שדברי אביו לא מובנים. ובגליון התוספות פירש, שלא מובן מה מיושב בזה שדברי רבי אליעזר נאמרו על דברי

קיצונית בין התנאים, לא נדחו דברי רב כהנא שאמר שהמשמר חייב חטאת לפי רבנן⁽²²⁾.

איבעיא להו: הנותן שמרי יין למשמרת

בשבת כדי שיסתנן היין — משום מאי מתרינן ביה⁽²³⁾?

רבה אמר: בודאי שמלאכת משמר היא תולדה של מלאכת מרקד⁽²⁴⁾, אבל חייבים

צריך להיות כאן שיתרו בו משום לאו דמלאכת שבת, אמנם כיון שיש חילוק מלאכות לשבת, והעושה שתי מלאכות בעולם אחד חייב שתי חטאות, הרי שכל אב הוא לאו בפני עצמו ולכן צריך להתרות משום אותו לאו.

ובדין התראה בכל התורה כתב המנחת חינוך [מצוה ל"ב אות ב] שנחלקו בה רש"י והרמב"ם, לדעת רש"י במסכת שבועות צריך להתרות משום אותו לאו, ואילו מהרמב"ם משמע שאין צריך להתרות בו על הלאו המסויים, אלא על העונש שחייבים על עברה זו.

24. כך מפרש רש"י.

ובחידושים המיוחסים לר"ן הקשה עליו, מי הזיקו לפרש כן, שמודה לר' זירא שיש במשמר משום מרקד.

ואומר השפת אמת, שהיה נראה לרש"י וסברת רבי זירא שהמשמר דומה למרקד, משום שהאוכל למטה והפסולת למעלה, היא סברא שאין לחלוק עליה.

אמנם התוספות בפרק כלל גדול [ע"ג ב' ד"ה משום] דעתם, שרבה סובר שהתראה משום מרקד אינה התראה.

הביאור הלכה [סימן שי"ט ס"ט ד"ה משמרת] מסביר את דעת התוספות, שרבה סובר שהמרקד עושה בהרקדתו פעולה בפסולת ובאוכל ביחד, שמנענע הנפה ועל ידי זה נבררים האוכל והפסולת, מה שאין כן במשמר שבזמן הבירור לא נעשית פעולה בשמרים, אלא הם מונחים במקומם והיין זב מהם, ולכן זה דומה יותר לבורר שנוטל את האוכל והפסולת נשאת במקום. ועיינין שם מה שכתב בדעת הרמב"ם.

רבנן, סוף כל סוף מצאנו שרבי אליעזר מתיר דבר שרבי מאיר אוסר מדאורייתא, ואף שאפשר שרבי אליעזר לא ידע את דעת רבי מאיר ולכן לא החמיר לאסור מדרבנן, אין משמע מלשון הגמרא שלזה נתכוין אב"י.

ועיינין בשפת אמת שפירש את תמיהת התוספות באופן אחר.

22. כתב הרשב"א, שמשקנת הגמרא היא שאכן יכול להיות שרבנן מחייבים חטאת בדבר שרבי אליעזר מתיר לכתחילה, ודברי אב"י הם דחויא בעלמא.

23. כתבו התוספות בפרק כלל גדול [ע"ג ב' ד"ה משום] שלכאורא משמע מהגמרא כאן שצריך להתרות על התולדה משום האב, ולפיכך אם אמרו לו שמשמר היא מלאכה אין זו התראה, עד שיאמרו לו שמשמר היא תולדת בורר לפי רבה או תולדת מרקד לפי רבי זירא. התוספות דוחים, שאפשר שאין צריך להתרות על התולדה משום האב, אלא שאם התרו על תולדה משום אב, ואין זו תולדת אותו אב — אין זו התראה, לפי שהמתרה חושב שהמתרה מלעיג עליו. ולכן נחלקו רבה ורבי זירא במקרה שהתרו במשמר משום האב, מתי נחשבת להתראה, אבל אם יתרה בו סתם אל תשמר חייב.

דעת התוספות רי"ד כהדרך הראשונה של תוספות. שצריך להזכיר את שם האב בהתראה וטעם הדבר הוא, כי בכל האיטורים שבתורה צריך להתרות משום אותו לאו שעובר עליו, על חלב משום חלב ועל דם משום דם, וכן היה

עליה אף משום בורר⁽²⁵⁾.

רבי זירא אמר: אין להתרות בו אלא משום מרקד.

אמר רבה: כוותי דידי מסתברא שמשמר דומה לבורר, שכן מה דרכו של בורר — נוטל אוכל ומניח הפסולת⁽²⁶⁾, אף הכא נמי

— בפעולת הסינון הוא נוטל את האוכל ומניח את הפסולת.

אמר רבי זירא: כוותי דידי מסתברא שהמשמר דומה יותר למרקד, כי מה דרכו של מרקד — פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה, ואילו הבורר לוקח את הגרעינים ומשאיר את הצרורות למטה⁽²⁷⁾.

ועיין בחידושים המיוחסים לר"ן מה שכתב בשם הרא"ה.

25. לדעת רש"י שאליבא דרבה מלאכת משמר היא תולדת בורר ומרקד, יש מקום לומר שהמשמר בשוגג חייב שתי חטאות, כמו שמצאנו בזומר וצריך לעצים שהוא חייב שתיים כדאיתא בפרק כלל גדול [ע"ג ב].

והאגלי טל. [מלאכת זורה ס"ב אות א-ב] כתב, שמהגמרא משמע שיש נפקא מינה לדינא רק לענין התראה ולא לענין חיוב חטאת, ואף לדעת רבה אין המשמר חייב שתי חטאות, משום שאין כאן פעולה שיש לה שתי תוצאות, אלא פעולה שדומה לשני אבות, ואין זו סיבה לחייב עליה שתי חטאות.

26. התוספות בפרק כלל גדול [ע"ד א' ד"ה בורר] מקשים, שמגמרא זו משמע שלבורר אוכל מתוך פסולת הוא דרך ברירה, ואילו בפרק כלל גדול מתיר רב המנונא לבורר אוכל מתוך פסולת, משמע שברירת אוכל מתוך פסולת, איננה דרך ברירה.

התוספות עונים, שכאשר הפסולת מרובה על האוכל, דרך הבורר לבורר את האוכל מתוך הפסולת ולכן משמר הוא כבורר, כי בורר את היין שהוא האוכל המועט, מתוך השמרים שהם הפסולת המרובה, אבל לעיל מדובר שהאוכל מרובה על הפסולת, שאז אוכל מתוך פסולת הוא דרך אכילה ולא דרך ברירה.

הריטב"א לעיל מתרץ, שדרך הבורר הוא לבורר אוכל מתוך הפסולת להניח לאחר זמן, אבל כשבורר אוכל ואוכל לאלתר מתיר רב המנונא כי אין זו דרך ברירה אלא דרך אכילה. וכתב הביאור הלכה [שי"ט ס"א ד"ה הבורר] שאין ההלכה כתוספות בחילוקם, ומותר לבורר אוכל מתוך פסולת לאכול לאלתר, אפילו כאשר הפסולת מרובה.

27. הגמרא אומרת בפרק כלל גדול [עג ב] — עד א' שזורה ובורר ומרקד הם בתכנם מלאכה אחת של הפרדת אוכל מפסולת, אלא שנבדלים זה מזה בצורת המלאכה, מכיון ששלושתם היו במלאכת המשכן — נחשבים שלשתם לאבות, רש"י במשנה שם מפרש הזורה ברחת לרוח, הבורר פסולת בידי, המרקד בנפה, משמע מרש"י שהמבדיל בין המלאכות הוא אופן העשיה, ביד או בכלי ובאיזה כלי.

ואולם בדף עה ב בד"ה הרי הוא אורג מבאר רש"י שההבדל ביניהם הוא בכך שאמנם זורה ובורר שניהן מלאכות של הפרדת הפסולת מהגרעינים אבל הזורה עושה את ההפרדה בקשין, ואילו בורר, בורר צרורות, והמרקד, עושה את ההפרדה בקמח. ואם כן משמע שהבדל בין המלאכות תלוי בסוג הדבר הנברר ולא בצורת הביריה.

בדברי הר"ן משמע כי מה שגם זורה ומרקד נחשבים לאבות בנוסף לבורר הוא משום שהם שונים בשני דברים, הן באופן המלאכה, ביד או

תני רמי בר יהזקאל: טלית כפולה — לא יעשה לתיתה על גבי ארבעה עמודים כדי שתאהיל מלמעלה ויהיו ממנה כתלים מהצדדים להגן מפני החמה. ואם עשה —

פטור אבל אסור (28).

היה כרוך עליה חוט או משיחה כדי שעל ידם יהיה קל לפרוס אותה, והיתה מונחת

בכלי והן בסוג הדבר הנברר. ויתכן שגם דעת רש"י כן, שכל שאין שינוי הן באופן העשייה והן בסוג הדבר הנברר, ממלאכת בורר, נחשבת המלאכה לבורר.

רבינו חננאל [ע"ד א] מפרש, שזורה עושה את המלאכה על ידי הרוח, בורר עושה את המלאכה ביד, והמרקד עושה זאת על ידי כלי. משמע שההבדל בין המלאכות תלוי רק באופן העשייה ולא בסוג הדבר הנברר.

האגלי טל [מלאכת זורה אות ג', סק"א] עמד על כך שמדברי רבה ורבי זירא קשה על רבינו חננאל, כי אם החילוק בין בורר למרקד הוא רק באופן הפעולה שזה ביד וזה בכלי, בודאי שהמשמר הוא תולדת מרקד. וראה שם תירוץ. ועיין עוד בשביתת השבת כללי זורה בורר ומרקד אות ז'.

28. לדעת רש"י, הטלית פרוסה באופן שיש לה גג ומחיצות ואינה אסורה מדאורייתא מפני שהיא עשויה למעט זמן.

הרי"ף מפרש, שאם הטלית פרוסה כך שיש בגג טפח היא אהל קבע ויש בה איסור דאורייתא, וכאן מדובר שאין לה גג והיא אהל עראי האסור מדרבנן, ולכן יש בה היתר דחוט או משיחה.

וכתב **הר"ן** [נ"ו א' מדפי הרי"ף] שנראה מדעת הרי"ף כי מה שאמר אביי לעיל שבכילה פטור אבל אסור, אין זה אלא בכילה שאין בגגה טפח.

הנודע ביהודה מקשה על הרי"ף, מהא דאיתא בעירובין [ק"ב א] שהיו לרב הונא אילים שהיו צריכים צל ביום ואויר בלילה, והתיר לו

רב להשאיר טפח מהמחצלת פרוס מערב שבת ולהוסיף עליו בשבת, ומוכח שאף באהל שיש לו גג אין איסור דאורייתא, שהרי במקום שיש איסור דאורייתא אין היתר להוסיף!

ומתוך הנודע ביהודה, שמדאורייתא האיסור הוא רק כשעושה את המחיצות וגם את הגג בשבת. ולכן שם שעשה רק את הגג אין איסור מדאורייתא.

ומסתפק הנודע ביהודה, אם לדעת הרי"ף אסור מדאורייתא רק כשעושים מחיצות המגיעות לארץ, או שאיסור אהל קבע הוא גם במחיצות שאינן מגיעות לארץ.

ולכן כתב הנודע ביהודה. [תנינא או"ח ל' ד"ה הן אמת] שלדעת הרי"ף יש בפתיחת מטריה ספק איסור דאורייתא, כי השפוע שלה נחשב כגג ומחיצות כאחד, אלא שאין המחיצות מגיעות לארץ, ואם כן יש במטריה את הספק הנ"ל.

לפי הנודע ביהודה אליבא דהרי"ף, ההבדל בין אהל קבע לאהל עראי, אינו תלוי בזמן אלא בצורת האהל.

הפרי מגדים [או"ח שט"ו סק"ח במ"ז] אומר, שאין מחלוקת יסודית בין רש"י והרי"ף, אלא שלרש"י כילה עשויה למעט זמן ולפי הרי"ף היא נעשית לזמן מרובה ולכן היא אהל קבע. הפרי מגדים חלק בזה על הלבוש.

גם **החתם סופר** [שו"ת חת"ס או"ח סימן ע"ב] חולק על הנודע ביהודה, ואומר שאמנם נחלקו אמוראים בירושלמי בבנין לשעה אם חייבים עליו, אך יש להוכיח שלדעת הבבלי בנין לשעה אינו בנין, ולפיכך אין בפתיחת מטריה איסור דאורייתא כלל. סיבה נוספת להקל היא

אמר ליה: אף כילה מותרת לפעמים, ובודאי שלא כל מטה אסורה.

בעא מיניה: כילה ומטה מהו? האם דינם שוה, ובאופן שהכילה אסורה אף המטה אסורה, ובאופן שהמטה מותרת אף הכילה מותרת?

אמר ליה: יש חילוק ביניהם, כילה אסורה, ומטה מותרת.⁽³¹⁾

ומפרשינן: ולא קשיא.

מערב שבת על העמודים⁽²⁹⁾ — מותר לנטותה לכתחילה בשבת, כי החשיבו חכמים את מציאות החוט או המשיחה על הטלית כתחילת אהל, והפריסה היא תוספת אהל עראי המותרת⁽³⁰⁾.

בעא מיניה רב כהנא מרב: כילה — מהו לנטותה בשבת?

אמר ליה: אף העמדת מטה שיש מקום להקל בה יותר — אסורה.

בעא מיניה רב כהנא: מטה מהו? האם בכל אופן אסור להעמיד מטה?

מרובה, והסיבה שהרי"ף לא פירש בטלית כפולה, שמדובר גם כשיש לה גג והאיסור הוא רק מדרבנן, משום שעושה זאת לזמן קצר, הוא, משום שלשון טלית כפולה משמעו שהיא תלויה באמצעה ואין לה גג, אלא נכפלת לשתים.

29. מרש"י משמע שאין צורך שתהיה הטלית תלויה על העמודים על ידי החוט.

אמנם הרמב"ם. [פכ"ב מהלכות שבת הכ"ט] כתב: "טלית כפולה שהיו עליה חוטין שהיא תלויה בהן מערב שבת מותר לנטותה ומותר לפורקה וכן הפרוכת" עולה מדברי הרמב"ם שמתנאי ההתר שהטלית תהיה תלויה בחוטים.

30. הרא"ש [סימן ב] פסק כהתירוץ השני של התוספות שאם כך עליה חוט או משיחה מותר לפרוס את הטלית אף שלא היתה פרוסה טפח מבעוד יום.

31. פירשנו את המשא ומתן על פי תוספות ד"ה בעא.

משום שיש לדמותה לכרך עליה חוט או משיחה כי יש לה לולאות.

הבאנו למעלה בהערה זו, שהר"ן אומר בדעת הרי"ף כי מה שאמר אביי בכילה שהוא פטור אבל אסור, מדובר באין בגג הכילה טפח. אבל הביאור הלכה [שט"ו ס"ח ד"ה שאין בגגו] כתב שבפירוש רבינו חננאל שנמצא בידנו עתה מפורש בכילה דאביי שיש בה טפח, ושיטת הרי"ף בטלית כפולה היא מתורתו של רבינו חננאל.

ואומר הביאור הלכה, שמוכרחים לומר שכאשר יש חוט או משיחה שבה פורסים את הכילה אין בה איסור דאורייתא. וכמו שעל ידי חוט ומשיחה מתירים איסור דרבנן, כך על ידי חוט או משיחה אין איסור דאורייתא אלא איסור דרבנן והוסיף שאף על פי שאין נראה כך מסברא, יש הכרח לומר כן.

דעת החזון איש [סימן נ"ב אות ד] כהפרי מגדים, שכל אהל שאינו עשוי אלא לפי שעה הוא אהל עראי, וכילה שאמר בה אביי שהיא אסורה מדרבנן, היא כילה שנעשית לזמן קצר. ובטלית שאמר הרי"ף שכשיש לה גג היא אסורה מדאורייתא, מדובר בטלית שפורסים אותה לזמן

הא דקאמר: אף מטה אסורה — במטה כדקדמנאי שרגילים לפרקה ולהרכיבה תמיד.

הא דקאמר ליה: אף כילה מותרת — כדרמי בר יחזקאל וכשכרך עליה חוט.

הא דקאמר: כילה אסורה ומטה מותרת — כדין שאין כרוך על הכילות חוט, והמטה אינה מתפרקת.

אמר רב יוסף: הזינא להו לכילי דבי רב הונא, דמאורתא נגידו, ומצפרא חביטא רמיא, [ראיתי את הכילות בבית רב הונא,

שבלילה הן פרוסות ובבקר מושלכות לארץ, מפני שהיה להם חוט או משיחה]⁽³²⁾, וכשם שהתיר רב הונא לפרקם כך גם התיר לנטותם.

אמר מר משום רבי חייא: וילון, מותר לנטותו⁽³³⁾ ומותר לפורקו שאין דין אהל אלא בדבר העשוי כעין גג⁽³⁴⁾.

ואמר שמואל משום רבי חייא: מאחר שלא אסרו חכמים עשיית מחיצות, לכן כילת קלח-ב חתנים שאין לה גג אלא מחיצותיה משופעות מלמעלה מאמצע המטה כלפי צדדיה — מותר לנטותה ומותר לפרקה⁽³⁵⁾.

32. מסקנת התוספות [ד"ה אף] שכילי דרב הונא היו מותרות משום הא דרמי בר יחזקאל.

משמע מהגמרא שכאשר מפרקים את הכילה אין צורך להחזיר אותה למצב שהיתה לפני הנטיה, שמסיבתה היה מותר לנטות את הכילה.

לדעת החזון איש [סימן נ"ב אות ז] כל אהל עראי שנעשה בשבת בהיתר, חל עליו היתר גם לפרקו לגמרי, וכך היה בכילות של רב הונא, אבל אהל שנעשה מערב שבת אסור לפרקו ואין היתר לסותרו אפילו באופן שמשאיר טפח, כי רק בעשיית אהל אנו מתירים להוסיף, כאשר יש כבר טפח, אבל כשהוא בנוי אין בו עיקר ותוספת ואסור לסתור אפילו חלק ממנו.

33. עיין בהערה 3 שלדעת רוב הראשונים אין אסור בעשיית מחיצה שאינה מתרת.

ולדעת רבינו חננאל דין מחיצה כדין אהל שאין לו גג, ולדעתו מותר לנטות אהל זה רק על ידי חוט או משיחה כמו שהבאנו בהערה 28 בשם הרי"ף, וכן הדין בוילון.

וכתב המשנה ברורה [שט"ו ס"ק ל"ט] שמפשוטות לשון הרמב"ם שהבאנו את לשונו בהערה 29 משמע כרבינו חננאל, ולא כמו

שפירש המגן אברהם ברמב"ם שמותר לנטות פרוכת אף ללא חוטים. אבל ההלכה היא שלא כרבינו חננאל והרמב"ם.

34. רש"י במסכת עירובין [ק"ב א] כתב: "מותר לנטותו דלאו אהל הוא דלא קביעא התם, אלא כן דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא".

התרומת הדשן, [תשובה ס"ח] כתב שמרש"י משמע שמדובר בוילון שנוטין אותו לפרקין, אבל וילון שתלוי תדיר — אסור. ולדעת הבית יוסף [סימן שט"ו ד"ה ומדברי רש"י] גם וילון קבוע מותר לנטות, וכוונת רש"י היא שכיון שאין הוילון מעכב את העוברים דרך שם, אין הוא נחשב קבוע.

החזון איש [סימן נב אות י"ג] תמה על דברי הבית יוסף, ממה שלתלות דלת על הצירים שלה אסור משום בונה, אף שהדלת עצמה נפתחת ונסגרת, אם כן כך יהיה אסור לתלות וילון אף שמזיזים אותו, ולא נאמר ההיתר אלא במקום שרגילים לפרקים להוריד את הוילון לגמרי.

35. בהערה 28 הבאנו את דעת הרי"ף שלא הותר לעשות אהל שאין לו גג אלא על ידי חוט